

*Закарпатський центр туризму,
краєзнавства, екскурсій і спорту учнівської молоді*

ПРОГРАМА

обласного семінару
для представників місцевих органів управління освітою,
відповідальних за організацію музейної роботи у закладах
дошкільної, загальної середньої, позашкільної, професійної
(професійно-технічної) освіти області, що перебувають у сфері
управління Міністерства освіти і науки України
в Закарпатській області

**„Активізація роботи музеїв при закладах освіти
області в умовах пандемії
(в період карантину та проведення адміністративної
реформи)”**

Термін проведення: 26 березня 2021 року

Семінар проводиться в онлайн-форматі

Початок роботи семінару о 13.30

13.30– 13.40 — привітальне слово директора ЗЦТКЕСУМ Мошак М.І.

1. 13.40 – 13.50 – вдосконалення функціонування музеїв при закладах освіти в період пандемії (Мазур В.Б., методист ЗЦТКЕСУМ)
2. 13.50 – 14.00 – залучення колективів музеїв при закладах освіти до участі у конкурсі екскурсиводів (Мазур В.Б., методист ЗЦТКЕСУМ)
3. 14.00 – 14.10 – робота музеїв у складі ОТГ (Тарасенко Н.І., провідний науковий співробітник відділу науково-методичної та експозиційної роботи Закарпатського обласного краєзнавчого музею ім. Т.Легоцького)
4. 14.10 – 14.20 – підготовка до Всеукраїнського огляду музеїв при закладах освіти (Мазур В.Б., методист ЗЦТКЕСУМ)
5. 14.20 – 14.30 – національно-патріотичне виховання учнівської молоді засобами музейної роботи (Мазур В.Б., методист ЗЦТКЕСУМ)
6. 14.30 – 14.40 – розширення мережі музеїв. Презентація нового музею при Рахівському районному центрі науково-технічної творчості (Мазур В.Б., методист ЗЦТКЕСУМ, Семенюк М. В., директор Рахівського районного центру науково-технічної творчості)
7. 14.40 – 14.50 – про недоліки у музейній діяльності (Мазур В.Б., методист ЗЦТКЕСУМ)
8. 14.50 – 15.00 – питання від учасників семінару
9. 15. 0 – 15.10 – підведення підсумків семінару

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
ТА ІНФОРМАЦІЯ
ЩОДО ДІЯЛЬНОСТІ МУЗЕЇВ ПРИ ЗАКЛАДАХ
ОСВІТИ ЗАКАРПАТСЬКОЇ ОБЛАСТІ**

Для учасників обласного семінару
для представників місцевих органів управління освітою, відповідальних за
організацію музейної роботи у закладах
дошкільної, загальної середньої, позашкільної, професійної (професійно-
технічної) освіти області, що перебувають у сфері управління Міністерства
освіти і науки України
в Закарпатській області

1. Вдосконалення функціонування музеїв при закладах освіти в період пандемії (Мазур В.Б., методист ЗЦТКЕСУМ)

1.1. Роль музеїв на сучасному етапі.

Однією із складових виховання учнівської молоді є набуття ними знань про минуле, отримання досвіду попередніх поколінь, збереження історичної пам'яті про героїчну боротьбу нашого народу, його культуру, досягнення у всіх сферах життя. Отримати ці знання шляхом спостереження, дослідження та вивчення предметів, експонатів, споруд, історичних пам'яток, природних об'єктів допомагають музеї.

Музеї сприяють духовному та культурному формуванню особистості, критичному підходу до вивчення минулого, оцінюванню діяльності історичних осіб, подій, вчать не повторювати помилки наших попередників, любити свій народ, його історію, зберігати традиції, звичаї, вірування, виховувати повагу до предків, героїв українського народу, бережливому ставленню до тваринного та рослинного світу.

Діяльність музеїв при закладах освіти має велике значення у формуванні особистості підростаючого покоління. Цінність музейних установ полягає у можливості впливу на особу здобувача освіти наочними засобами, які сприяють розвитку уяви та поглибленню знань відповідно до профілю музею, створюють умови для пізнавальної діяльності учнів, які не в змозі надати школа. Через це заснування, розвиток та діяльність музеїв є невід'ємною частиною виховного процесу. Музеї створюються для збирання, дослідження, вивчення, збереження, використання та популяризації музейних експонатів з науково-освітньою та виховною метою.

Музеї при закладах освіти на сьогоднішньому етапі допомагають формувати у дітей історичну пам'ять, повагу до героїчного минулого нашого народу, зберігають традиції та звичаї предків.

Роль патріотичного виховання за допомогою діяльності освітянських музеїв особливо зросла на фоні подій останніх семи років – Революції Гідності та війни на Сході України, яку проти нашої держави розв'язала путінська Росія, що ніяк не може змиритися з існуванням вільної, незалежної України. Рекомендації щодо діяльності у цьому напрямку ми надавали на попередніх семінарах. Тому вважаємо за потрібне і надалі використовувати ці побажання під час проведення навчально-виховних заходів на базі музеїв.

1.2. Нові умови діяльності музеїв в період пандемії.

Запровадження карантину через поширення коронавірусу не припиняє, а лише обмежує можливості роботи музеїв.

Пропонуємо наступні заходи роботи музеїв в період пандемії: відео екскурсії, відеоуроки, відеоконференції, участь в онлайн-конкурсах, виховних заходах, зустрічах, семінарах тощо. Тематика цих заходів може бути різноманітною. Наприклад, види конкурсів: 1. На краще фото – сфотографувати експонати, які відповідають профілю музею. Наприклад: фото рослини чи тварини – природничий музей; фото монети – історичний музей; фото хустини – народознавчий (етнографічний) музей тощо. 2. На кращий

малюнок – зображення музейного експонату: історичної споруди, рослини, етнографічного предмета. 3. На кращу письмову екскурсію по шкільному музею, в якій оцінюється змістовність, оцінка та характеристика музейних експонатів, багатство мови тощо. Тема, зміст, умови та види цих занять вибираються керівниками музеїв на свій розсуд.

Не перешкоджає пандемія й краєзнавчо-пошуковій роботі, пошукам та збору музейних експонатів, участі у всеукраїнських заходах.

Пропонуємо керівникам музеїв при закладах освіти активніше залучати учнів до такої діяльності, зокрема, участі у всеукраїнських конкурсах, конференціях, експедиціях: історико-краєзнавчій конференції учнівської молоді „Пізнай себе, свій рід, свій нарід” (лютий місяць, щорічно, м. Харків); Всеукраїнській краєзнавчій експедиції учнівської молоді „Моя Батьківщина – Україна”; Всеукраїнській краєзнавчій конференції учнівської молоді „Мій рідний край, моя земля очима сучасників” тощо. Звичайно, всі заходи проводяться відповідно до дотримання санітарних вимог під час пандемії.

2. Залучення колективів музеїв при закладах освіти до участі у конкурсі екскурсиводів (Мазур В.Б., методист ЗЦТКЕСУМ)

З 2011 року з ініціативи колективів Закарпатського обласного краєзнавчого музею імені Т. Легоцького та Закарпатський центр туризму, краєзнавства, екскурсій і спорту учнівської молоді став проводитися конкурс екскурсиводів при закладах освіти нашої області. Мета конкурсу – виховання у дітей та молоді засад до дослідження та збереження історичної пам'яті, патріотичних почуттів, бережливого ставлення до минулого, вдосконалення роботи музеїв при закладах освіти. З 2015 року з ініціативи педколективу Закарпатського центру туризму цей конкурс став Всеукраїнським і дістав назву „Конкурс екскурсиводів музеїв навчальних закладів „Край, в якому я живу”. Умови до нього розроблені Українським державним центром національно-патріотичного виховання, краєзнавства і туризму учнівської молоді (УДЦНПВКТУМ). Обласний етап конкурсу проводиться щорічно з листопада до лютого місяця на базі нашого закладу. Всеукраїнський (II етап) проводиться у березні на базі певного обласного центру туризму, визначеного УДЦНПВКТУМ. Вказаний заклад також щорічно визначає профілі музеїв, які можуть брати участь у конкурсі.

На жаль, за останні роки помітно знизилася активність участі у вказаному конкурсі представників музеїв при закладах освіти області. Наприклад, якщо у 2017 році на конкурс було надіслано 26 робіт, то у 2019 – лише 9, а у 2020 – взагалі 7 (згідно підсумкового наказу ДОН №13 від 10.02.2021).

Причин цього явища декілька. Об'єктивними причинами ми вважаємо: поширення пандемії коронавірусу (у 2020 році було скасовано проведення II етапу конкурсу); нестача коштів для організації обласного (I етапу) конкурсу – очного захисту учнівських екскурсій; обмежена кількість профілів музеїв, яка визначається Українським державним центром національно-патріотичного виховання (майже щорічно залучаються музеї історичного, військово-історичного, природничого, технічного та галузевого профілів). Натомість, згідно обласного огляду музеїв при закладах освіти, проведеному у 2019 році, в

нашому краї функціонувало 199 музеїв при закладах освіти, з яких історичних – 58, краєзнавчих – 66, літературних – 17, етнографічних – 41, галузевих – 14. Тобто, краєзнавчі та етнографічні залишаються поза конкурсом, що становить більше половини освітянських музеїв області. Іншою причиною відсутності активності є те, що найбільш активні колективи музеїв, що брали участь у попередніх конкурсах, не можуть брати участь щорічно, щоб не повторювати екскурсії попередніх років.

Користуючись нагодою, відмітимо активну участь у конкурсі екскурсіводів наступних колективів музеїв: екскурсійну групу зразкового Музею видатних випускників школи Залужанської ЗОШ I-III ступенів Мукачівського району (керівник **Галько Наталія Михайлівна**), екскурсійну групу історико-краєзнавчого музею Калинівської ЗОШ I-III ступенів (керівник **Попович Ольга Василівна**), екскурсійну групу зразкового народного краєзнавчого музею „Перлини рідного села” Нижньоселищанської загальноосвітньої школи I-III ступенів (керівник **Драгуська Ольга Василівна**), екскурсійну групу літературного музею ім.Ю.Станинця „Червона йонатаночка” Нижньоболотнянської ЗОШ I-II ступенів (керівник **Роман Марія Степанівна**), екскурсійну групу літературно-краєзнавчого музею Івана Ольбрахта Колочавської ЗОШ I-III ступенів №1 (керівник **Тумарець Наталія Анатоліївна**), екскурсійну групу музею історії школи ЗЗСО I-III ступенів №1 ім. А.Волошина (керівник **Алексик Олена Юріївна**), екскурсійну групу музею бойової слави Лютянської загальноосвітньої школи I-III ступенів (керівник **Яцьків Світлана Юріївна**), дитяче об'єднання „Краюночка” Веряцької загальноосвітньої школи I-II ступенів (керівник **Крічфолуші Леся Йосипівна**), екскурсійну групу комплексу „Виноградівська загальноосвітня школа I-III ступенів – дошкільний навчальний заклад № 7” (керівник **Молнар Ганна Йосипівна**), екскурсійну групу „Музею Хліба” Нанківська загальноосвітня школа I-III ступенів (керівник **Русанюк Тетяна Михайлівна**), екскурсійну групу Музею художніх мистецтв Мукачівського навчально-виховного комплексу „Дошкільний навчальний заклад – загальноосвітня школа I ступеня – гімназія” (керівник **Мандибур Мирослави Василівни**), екскурсійну групу музею бойової слави Лютянської загальноосвітньої школи I-III ступенів (керівник **Яцьків Світлани Юріївни**) та багатьох інших, яких ми не може назвати через брак часу.

У 2021 році переможцями I (обласного) етапу конкурсу стали: екскурсійна група Тур'є-Реметівського закладу загальної середньої освіти I-III ступенів (екскурсоводи **Король Анюта**, **Пилип Ерік**, керівник **Пилип Ельміра Елемірівна**, тематичний напрям – історичні музеї) та екскурсійна група закладу загальної середньої освіти I-III ступенів Нижньоворітської сільської ради (екскурсовод **Базюк Любов**, керівник **Козик Ганна Андріївна**). А 24 березня 2021 року екскурсійна група Тур'є-Реметівського закладу загальної середньої освіти I-III ступенів посіла третє місце у II турі Всеукраїнського конкурсу екскурсіводів музеїв закладів освіти, з чим ми їх всі щиро вітаємо

Проте активність участі в конкурсі музеїв має й суб'єктивні причини – небажання керівників музеїв (особливо історичних) брати участь у конкурсі, залучати своїх вихованців до екскурсійної діяльності. Інша причина – у

конкурсі інколи беруть участь музеї, профілі яких не визначені у щорічному листі Українського державного центру національно-патріотичного виховання, тобто керівники цих музеїв не уважно читають зміст листів цього закладу. Такі роботи не розглядаються обласною комісією, яка оцінює екскурсії обласного (I-го) етапу конкурсу.

Користуючись нагодою, запрошуємо колег – керівників музеїв та відповідальних за роботу музеїв при місцевих органах управління активніше долучатися до участі у „Конкурс екскурсоводів музеїв навчальних закладів „Край, в якому я живу”.

3. Робота музеїв у складі ОТГ (Тарасенко Н.І., провідний науковий співробітник відділу науково-методичної та експозиційної роботи Закарпатського обласного краєзнавчого музею ім. Т.Легоцького)

4. Підготовка до Всеукраїнського огляду музеїв при закладах освіти (Мазур В.Б., методист ЗЦТКЕСУМ)

Шановні колеги. Згідно розділу VII Положення про музеї при дошкільних, загальноосвітніх, позашкільних та професійно-технічних навчальних закладах, які перебувають у сфері управління Міністерства освіти і науки України Міністерством освіти і науки України що три роки проводиться Всеукраїнський огляд музеїв. Метою огляду є упорядкування та систематизація музейної мережі, привернення уваги суспільства до важливої ролі музеїв у вихованні дітей і молоді, підвищення їх ролі як осередків освіти, патріотичного виховання.

Проведення чергового огляду музеїв повинно відбутися у 2021-2022 роках і залежить від санітарно-епідеміологічних умов у країні у вказаний період. Прохання учасників семінару уважно ознайомитися з документацією та вимогами до проведення огляду музеїв при закладах освіти та повністю їх виконувати. При виникненні питань звертайтеся, будь ласка, до працівників Закарпатського центру туризму за консультацією. Мій телефон (Мазур Віктор Борисович) наведено у листі про проведення даного семінару.

5. Національно-патріотичне виховання учнівської молоді засобами музейної роботи (Мазур В.Б., методист ЗЦТКЕСУМ)

Метою діяльності музеїв області є виховання у дітей та учнів почуття патріотизму, формування національної свідомості та високих моральних якостей громадянина України.

В освітніх закладах області працюють музеї різних профілів: історичні, етнографічні, краєзнавчі, природничі, літературні, військово-історичні, геологічні, освітянські тощо.

У змісті експозицій багатьох освітянських музеїв розкривається боротьба українського народу за об'єднання своїх земель та незалежність, звільнення їх від загарбників. У цьому плані важливим історичним періодом є відображення державотворчих кроків українців, боротьба за свою ідентифікацію у європейській сім'ї народів протягом ХХ століття, у тому числі у період Другої світової війни.

Багато роботи в діяльності музеїв приділяється вивченню історії Закарпаття, висвітленню звичаїв, обрядів та традицій його мешканців, збору фольклорного матеріалу, проведенню виховних заходів, які сприяють формуванню патріотизму.

У цій роботі для керівників музеїв та рад музеїв визначальними в екскурсійній тематиці, в експозиціях музеїв, виховних заходах, тематиці уроків з історії рідного краю є акцент на український вимір перемоги, здобутки і втрати українського народу на тлі світової історії, а також врахування у різних формах музейної роботи сучасних подій українського народу: громадянського подвигу учасників революції на Граніті, Помаранчевої революції, Революції Гідності та Свободи, вшанування пам'яті героїв Небесної Сотні, патріотизму українських воїнів у боротьбі за незалежність та територіальну цілісність України від зазіхань російського агресора.

Робота по патріотичному вихованню підрастаючого покоління в Закарпатті проводиться постійно з метою збереження у дітей історичної пам'яті та поваги до нашого героїчного минулого. З урахуванням драматичних подій останніх трьох років цій темі приділяється велика увага. При освітянських закладах нашого краю існує 116 історично-краєзнавчих музеїв та 6 музеїв Бойової слави, на базі яких керівники цих закладів регулярно проводять різноманітні заходи національно-патріотичного виховання. В переважній більшості цих установ створені експозиції, присвячені патріотичному вихованню учнівської молоді.

Великий внесок в організацію патріотичного виховання підрастаючого покоління Закарпаття здійснює колектив Закарпатського центру туризму, краєзнавства, екскурсій і спорту учнівської молоді. На базі Центру щорічно проводяться конференції та конкурси учнівських творчих робіт, зокрема: І тур конкурсу Всеукраїнської краєзнавчої експедиції учнівської молоді «Моя батьківщина – Україна», Всеукраїнська акція «А ми тую славу збережемо», обласна краєзнавча конференція «Мій рідний край очима сучасників» тощо. Гуртківці центру займаються пошуковою роботою – збирають матеріали для написання творчих робіт, присвячених подіям Другої світової війни та бойовим діям на Сході нашої держави, беруть інтерв'ю в учасників Антитерористичної операції (ООС) та родичів загиблих героїв. Регулярно працівники центру організують змагання з різних видів спорту, присвячені Героям АТО (ООС), проводять військово-патріотичну гру «Сокіл» («Джура»).

Велика увага приділяється вшануванню пам'яті героїв Другої світової війни керівниками музеїв при навчальних закладах нашого краю: щорічно на день Перемоги та до Дня вигнання нацистів з України 28 жовтня відбувається покладання квітів до пам'ятників та на могили воїнів, що віддали своє життя за свободу нашого народу; проводяться зустрічі зі свідками тих подій; учні доглядають за могилами загиблих героїв.

Як приклад системної роботи у напрямку патріотичного виховання можна навести діяльність педагогічного та учнівського колективу Берегівської спеціалізованої школи-інтернату I-III ст.. Учні під керівництвом завідувачки шкільного Зразкового музею **Фещенко Світлани Данилівни** щорічно проводять зустрічі з ветеранами війни та праці, співпрацюють з воїнами-інтернаціоналістами – учасниками афганської війни, доглядають за

військовими похованнями, здійснюють покладання квітів до пам'ятників учасникам Другої світової війни, також до пам'ятника землякам, які загинули в наш час, захищаючи територіальну цілісність та незалежність нашої Батьківщини від московських загарбників. Регулярно в школі проводяться уроки мужності «Захисники Вітчизни», на яких учні зустрічаються з учасниками бойових дій різних періодів, зокрема, і з учасниками АТО (ООС) на Сході України.

Прикладом патріотичного виховання та вдалої пошукової роботи може служити діяльність учнів Чернопотіцької ЗОШ І-ІІІ ст., які під керівництвом завідувачки Зразкового шкільного музею **Мороз Лілії Володимирівни** докладають багато зусиль для збереження пам'яті про наше героїчне минуле. Основна експозиція музею присвячена партизанському руху на Іршавщині у роки Другої світової війни.

Педагогічний колектив та, зокрема, завідувач Зразкового музею Бойової слави Великоберезнянської школи-інтернату І-ІІІ ст. **Басараб Ігор Борисович** плідно працюють над патріотичним вихованням учнів, використовуючи експозиції музею, серед яких є наступні: «Партизанський рух на території Закарпаття», «Бойовий шлях 875-ого самохідно-артилерійського полку», «Герої не вмирають» (присвячена Революції Гідності), «Наші земляки – учасники АТО».

У селі Тур'я-Ремета у Загальноосвітній школі І-ІІІ ст. працює музей „Історія та побут села Тур'я-Ремета”, який було відкрито у 1962 році. З 2011 року завідувачем музею є вчителька історії, словацької мови та літератури **Пилип Ельміра Елемірівна**. При музеї діє гурток „Юний краєзнавець”, який виконує важливу роль у патріотичному вихованні учнів школи. Гуртківці працюють у трьох секціях: екскурсоводи, пошуковці, реставратори.

Не менш цікаво побудована робота історико-краєзнавчого музею районного Будинку дитячої творчості (кер. **Світлиць Андрій Андрійович**). У музейній експозиції в хронологічному порядку презентований історичний та духовно-культурний розвиток Іршавщини у загальному контексті історії України та Європи. Активний збір експонатів та історичного матеріалу сприяє оновленню уже діючих експозицій та створенні нових. Так, зокрема, було повністю переформатовано і розширено експозицію, присвячену подіям Карпатської України, та експозицію гончарства і кераміки. У зв'язку з подіями Євромайдану „за гарячими слідами” створена експозиція „Євромайдан. 94 дні гідності”. Наразі сформована та активно поповнюється експозиція, присвячена неоголошеній війні на сході України. Музей бере активну участь у різного роду акціях, святах та культурно-просвітницьких заходах. Із діючої експозиції та фондів музею було створено тимчасову переносну виставку, у якій представлено уніформу солдата червоної армії, бойові нагороди, фрагменти зброї, прапори – з одного боку – та прострілений бронежилет, український прапор, уніформу, стріляні гарматні гільзи та різне спорядження із зони ООС (АТО) – з другого.

У краєзнавчому музеї Калинівської ЗОШ І–ІІІ ступенів (керівник **Попович Оксана Веніамінівна**) оформлена тематична полицка „День пам'яті героїв Крут”; у січні 2019 року проведено цикл свят „Люблю я свій народ, ціную свої звичаї”; у квітні 2019 року проведено екскурсію для школярів „Подвиги нашого

народу”. На базі історико-краєзнавчого музею Калинівської ЗОШ I–II ступенів №1 у січні 2019 року проведено виховний захід, присвячений Дню Соборності України „Україна єдина”. У березні 2018 року на базі етнографічного музею Глибокопотіцької ЗОШ I–III ступенів (керівник **Попович Надія Володимирівна**) проведено зустріч з волонтерами, які надають допомогу бійцям Збройних Сил та Національної Гвардії України. У травні 2018 року в приміщенні етнографічного музею Нижньоапшанської ЗОШ I–III ступенів проведено патріотичну акцію „Пам’ятаємо і не забудемо ніколи” на честь відзначення Дня перемоги над нацизмом; у жовтні 2018 року проведено Круглий стіл на тему „Військова служба – громадянський та військовий обов’язок перед своєю Батьківщиною”. 11 листопада 2019 року на базі етнографічного музею Руськомокрянської ЗОШ I–II ступенів проведено Круглий стіл на тему „Революція Гідності та події на Сході України у 2014 році”.

У музеях закладів освіти колишнього Берегівського району постійно ведеться дослідницька та виховна робота, здійснюється поповнення фондів та оновлення експозицій. Класні керівники, педагоги-організатори проводять в музеях закладів освіти виховні години та заходи, присвячені пам’ятним датам з історії нашої Батьківщини. Значне місце в роботі музеїв приділяється національно-патріотичному вихованню. Відбуваються зустрічі з ветеранами праці, воїнами ООС (АТО), волонтерами. Проводяться круглі столи, лекції, конференції. У шкільних музеях розроблені заходи з патріотичного виховання, в яких передбачено вивчення героїчних сторінок історії українського народу в період Другої світової війни, Революції Гідності та війни проти московських окупантів на Сході України. Керівники музеїв організують стаціонарні та пересувні фотодокументальні експозиції, присвячені визначним пам’ятним датам з історії України, а також залучаються до підготовки та проведення відкритих лекцій і публічних дискусій із залученням учнів, педагогів, волонтерів, воїнів ООС (АТО), учасників Революції Гідності. Змістовні тематичні експозиції документальних матеріалів та творів художньої літератури представлені в музеях Попівської ЗОШ I–II ступенів, Великоберезької ЗОШ I–III ступенів, Свободянської ЗОШ I–III ступенів та Квасівської ЗОШ I–II ступенів.

У шкільних музеях Тячівської ОТГ проведено реекспозиції з метою посилення їх впливу на національно-патріотичне виховання учнів через надання інформації щодо діяльності та творчості поета Василя Гренджі-Донського та про український визвольний рух ХХ століття. У приміщеннях музеїв регулярно проводяться: виставки, присвячені національно-патріотичній тематиці; патріотично-виховні заходи, екскурсії, цикли історичних читань, учнівські конференції на теми: „Наша школа”, „Наш край у Першій світовій війні”, „Наш край у роки Другої світової війни”, „Скарби минулого”, „Вивчаємо рідний край”, „стежками минулого”; виховні години до Дня Незалежності України, Дня українського козацтва, Дня Соборності України, Дня Гідності і Свободи, вшанування пам’яті ліквідаторів аварії на ЧАЕС, вшанування пам’яті жертв Голодомору „Запали свічку”, до Дня народження Т.Г. Шевченка.

З останні роки в більшості навчальних закладів області завдяки роботі керівників музеїв зросла увага до патріотичного виховання підрастаючого

покоління, про що свідчать численні заходи: зустрічі з Героями Революції Гідності та АТО (ООС), конкурси творчих робіт, малюнків, газет; плакати, фотографії та стенди, присвячені Небесній Сотні, випускникам шкіл, що брали участь або героїчно загинули у війні на Сході України.

Вказані заходи при музеях свідчать про значний внесок керівників музеїв та педагогів закладів освіти у національно-патріотичне виховання здобувачів освіти. Через брак часу ми назвали тільки незначну частину учасників цього важливого напрямку у вихованні підростаючого покоління. Бажаємо вам і надалі плідно працювати у цьому напрямку.

6. Розширення мережі музеїв. Презентація нового музею при Рахівському районному центрі науково-технічної творчості (Мазур В.Б., методист ЗЦТКЕСУМ, Семенюк М. В., директор Рахівського районного центру науково-технічної творчості)

Шановні колеги. Враховуючи важливість музейної роботи у напрямку формування особистості учня пропонуємо вам сприяти розширенню мережі музеїв при закладах освіти області. За останні шість років, на жаль, в області було ліквідовано 17 музеїв при закладах освіти, натомість створено лише 6 нових. Ліквідація відбувалася з різних причин, переважно через нестачу приміщень у зв'язку з розширенням мережі класів у закладах освіти, через аварійний або непристосований стан приміщень для музеїв. Інколи відмовляються керівники музеїв, переважно, через фінансові труднощі. Але, на щастя, серед педагогів області є ентузіасти музейної справи, які розуміють значення пливу музеїв на виховний, науково-дослідницький, красназавчо-пошуковий процес у роботі закладів освіти. Серед них я хочу назвати Семенюка Михайла Васильовича, директора Рахівського районного центру науково-технічної творчості, який з власної ініціативи зібрав експонати для технічного музею, презентацію якого він нам зараз продемонструє.

7. Про недоліки у музейній діяльності

7.1. Правила заповнення ідентифікаційного паспорта музею та визначення профілю музею

Під час складання звіту для визначення профілів музеїв області було виявлено ряд недоліків при веденні музейної документації, особливо при створенні Уніфікованого паспорта музею. Зокрема, були виявлені наступні помилки та недоліки:

- 1) неправильне визначення профілю музею – наприклад, музей не може бути красназавчо-етнографічним, лише історичним або красназавчим;
- 2) неправильне заповнення деяких пунктів паспорта, зокрема: неправильно вказані назви навчальних закладів, не вказано керівників музеїв, замість них вказано ПІБ директора закладу;
- 3) визначення понять «музеєфіковані» або «немузеєфіковані» експонати;
- 4) інколи в графі «нерухомі пам'ятки» наводять загальну кількість експонатів. Нерухомими пам'ятками можуть бути споруди, скульптури, будівлі тощо, яких, як правило, немає в освітянських музеях.

Взірці правильного заповнення ідентифікаційного паспорта музею ви можете знайти за посиланням

[Вимоги до оформлення реєстраційної документації музеїв ...
otstkum.km.ua › wp-content › uploads › 2013/12.](http://otstkum.km.ua/wp-content/uploads/2013/12.)

У вказаному посиланні біля графи «Код музею» зазначено «не пишемо» – використовується для новостворених музеїв. Код музей отримує при реєстрації, він буде вказаний у свідоцтві про реєстрацію. Його дописують у паспорт після отримання свідоцтва про реєстрацію музею.

7.2. Про складання звітів при огляді музеїв.

Під час роботи з музейною документацією, зокрема, під час проведення Всеукраїнського огляд музеїв при закладах освіти, під час складання звітів про профілі музеїв нашої області, про кількість «Зразкових музеїв» при закладах освіти були виявлені наступні недоліки: невідповідність інформації згідно пунктам звітів. Наприклад, вимагається вказати кількість музеїв історичного профілю, натомість, вказується загальна кількість музеїв тощо. Для недопущення в майбутньому подібних недоліків прохання уважно читати інструкції з вимогами для складання звітів; на титульних сторінках правильно вказувати назву навчального закладу та профіль музею; при зміні профілю, підпорядкування, назви або керівника музею та в інших випадках прохання **завчасно повідомляти Закарпатський центр туризму** для визначення правильної кількості музеїв при освітніх закладах області та їх профілів. Пропонуємо замість профілю музею «Народознавчий» всім освітянським музеям в майбутньому використовувати термін «Етнографічний» для зручності про написання звітів про кількість музеїв за профілями. Вказану інформацію ми подаємо до Українського державного центру національно-патріотичного виховання в м.Київ і при написання звітів у нас виникали труднощі по визначенню профілів та назв музеїв. У звітах необхідно вказувати повністю ім'я та по-батькові керівника музею, а також його контактний телефон.

При наданні документів для присвоєння звання «Зразковий музей» згідно до вимоги «Нормативної бази діяльності музеїв при дошкільних, загальноосвітніх, позашкільних та професійно-технічних навчальних закладах, які перебувають у сфері управління Міністерства освіти і науки України» надається **розгорнута довідка-характеристика**, складена з урахуванням вимог, зазначених у пункті 2 розділу II цього Положення, а при наданні документів на підтвердження звання «Зразковий музей» надається **звіт про діяльність музею у довільній формі**, у якому необхідно зазначити зміни в експозиції музею, результати пошукової, науково-дослідницької роботи, тематику виставок, інноваційні **форми роботи за останні п'ять років**. Робиться наголос на цих відмінностях у звітах через помилки на їхніх титульних сторінках. Так, на титульних сторінках звітів музеїв, що претендують на звання «Зразковий музей» пишуть тільки назви музеїв або слово «Характеристика» тощо (приклад - музей Ужгородської гімназії, музей при Підполозянській ЗОШ, клас-музей Івана Долгоша при НВК «Гармонія» та інші), а необхідно писати **«Довідка-характеристика»**, це ж зауваження

стосується музеїв, що претендують на підтвердження звання «Зразковий музей» - необхідно писати «Звіт про діяльність музею», пишуть «Звіт-характеристика» тощо. У деяких звітах відсутня титульна сторінка, що не дає нам можливості її виправити.

7.3. Про вимоги при заповненні музейної документації: друкований текст (нерозбірливе заповнення деяких паспортів музеїв, особливо у Тячівському районі); грамотність; друкування тексту «по широті» сторінки, а не «по лівому краю»; наявність мокрої печатки на документації.

4. Різне 1) Необхідно контролювати наявність інвентарних номерів на експонатах музеїв.

2) При кожному музеї освітнього закладу необхідно мати конспект екскурсії та, по можливості, підготовленого екскурсовода – вчителя або учня.

3) Для кращого збереження експонатів при можливості затемняти вікна музейних приміщень (шторами, жалюзями тощо)

ПРОХАННЯ ДО УЧАСНИКІВ СЕМІНАРУ:

1. ЩОРІЧНО В КІНЦІ КАЛЕНДАРНОГО РОКУ НАДАВАТИ ЗАКРПАТСЬКОМУ ЦЕНТРУ ТУРИЗМУ КОРОТКИЙ ЗВІТ ПРО ЗАХОДИ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ, ПРОВЕДЕНІ У МУЗЕЯХ ПРИ ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ, А ТАКОЖ ЗМІНИ У ДІЯЛЬНОСТІ МУЗЕЇВ ЗА НАСТУПНИМИ ПУНКТКАМИ:

1.1.ВІДКРИТТЯ НОВИХ МУЗЕЇВ

1.2.ЛІКВІДАЦІЯ МУЗЕЇВ ІЗ ЗАЗНАЧЕННЯМ ПРИЧИНИ ТА ДОЛІ ЕКСПОНАТІВ

1.3.ЗМІНА В КЕРІВНИЦТВІ МУЗЕЮ ІЗ ВКАЗАННЯМ ПОВНИХ ДАНИХ НОВОГО КЕРІВНИКА: ПІБ ПОВНІСТЮ, ТЕЛЕФОН

1.4. КІЛЬКІСТЬ ЕКСПОНАТІВ НА ЧАС НАДАННЯ ІНФОРМАЦІЇ

1.5.ЗМІНА ЮРИДИЧНОЇ АДРЕСИ

2. Уважно слідкувати за документацією щодо музейної роботи та вчасно виконуйте надіслані вам вимоги. Зокрема, станом на сьогодні ще не всі надіслали відповідь на лист ДОН від 09.02.2021 №01-15/1091 «Про облік музеїв закладів освіти області, що перебувають у сфері управління Міністерства освіти і науки України», які треба було надати на адресу нашого закладу до 25 березня 2021 року.

8. Питання від учасників семінару.

1.Організація пошукової роботи етнографічних матеріалів в сільській місцевості – **використати навчальні посібники, зокрема: В.С.Прокопчук. Шкільне краєзнавство, ТОВ „Видавництво Кондор”, 2010 , с.76 – Тема 4. Підготовка і проведення краєзнавчої експедиції**

2.Так як основним напрямком роботи краєзнавчих музеїв залишається історико-краєзнавчий, чи не планує ЗЦТКЕСУМ видавати інформаційні збірники за кожен рік, у яких можна знайти ширші відомості щодо діяльності окремих шкільних музеїв області? **Якщо дозволять фінансові можливості**

3. Чи не планує ЗЦТКЕСУМ з метою обміну досвідом й ознайомлення виїзні семінари завідувачів шкільних музеїв у ті музеї, які стали переможцями в конкурсі екскурсиводів? **Плануємо, але відсутнє фінансування**

4. Національно-патріотичне виховання засобами музейної роботи

Рекомендації по проведенню заходів у цьому напрямі надавалися на минулому семінарі у грудні 2019 року. Наведемо їх ще раз.

Для подальшого підвищення ефективності національно-патріотичного виховання на базі музеїв пропонуємо наступні заходи:

1. В приміщеннях історичних та краєзнавчих музеїв, а також музеїв Бойової слави (по можливості, в музеях інших профілів) повинні бути експозиції, присвячені подіям останніх років – Революції Гідності та бойовим діям в зоні АТО (ООС): предмети, особисті речі, фотоматеріали, документи учасників подій тощо. В музеях навчальних закладів, випускники (або мешканці населених пунктів навчального закладу) яких брали, беруть участь або загинули у бойових діях на Сході України, створити експозиції, присвячені цим героям.
2. Поповнювати експозиції, присвячені подіям Революції Гідності: фотографіями членів Небесної Сотні, публікаціями, спогадами, при наявності – особистими речами учасників революції тощо.
3. Створити експозиції дитячих малюнків та листів до захисників нашої Батьківщини від московських окупантів.
4. На базі музеїв постійно організовувати виховні заходи (вечори Пам'яті, концерти, виставки, зустрічі з учасниками подій, з рідними загиблих тощо) присвячені подіям Революції Гідності та героям АТО(ООС), особливо до Дня захисника України 14 жовтня та до Дня Збройних Сил України 6 грудня.
5. По можливості організовувати екскурсії до військових частин для ознайомлення учнів з умовами навчання, бойової підготовки військовослужбовців та популяризації професії захисника Батьківщині.
6. Залучати учнів різних вікових груп до написання творчих робіт, присвячених сучасним героям України.
7. Залучати учнівську молодь до збору історичних експонатів, присвячених Революції Гідності та війні на Сході нашої держави.
8. Переглянути зміст експозицій музеїв. При наявності експонатів радянської ідеології - показати антигуманну сутність тоталітарного комуністичного режиму; акцентувати увагу подій радянського періоду життя нашої держави на представниках українського народу в різні періоди історії (на прикладі Другої світової війни – приділяти увагу героям-українцям: льотчик-герой І. Кожедуб, партизанські командири С.Ковпак, О.Тканко, герої УПА, полководці І.Черняхівський, П. Рибалко тощо), герої-українці Афганістану, рятувальники під час аварії на ЧАЕС тощо.

5. Організація роботи музею в умовах пандемії. **Є у виступі за програмою семінару**

6. Пропозиція – створити рубрику віртуальні екскурсії музеями Закарпаття **Підтримуємо.** Для реалізації цього проекту прохання всім бажаючим

надіслати матеріали віртуальних екскурсій ваших музеїв, які ми розмістимо на нашому сайті у розділі „Національно-патріотичне виховання. Музейна роботи”

7.Новинки у музейній справі – збірка «Музейна педагогіка в науковій освіті» м.Київ, 2019, НАПНУ, НЦ «МАН»

8.Яка документація має бути в музеї – див. Положення про музеї – наказ МОН від 22.10.2014 №1195

9.Методи створення інтерактивного простору в музеях

Приклад – експозиція у Закарпатському обласному краєзнавчому музеї ім.Т.Легоцького

Особливості та специфіка побудови інтерактивних ...

museum-monument.knukim.edu.ua > download

10.Як використовувати і популяризувати новітні технології музейної педагогіки у формі окремих проектів на різних майданчиках із залученням різноманітних партнерів? Майор Л.П.

11.Як використовувати прийоми музейної педагогіки (руху, реконструкції ,локалізації подій, порівняння, цитування)для розвитку ключових компетентностей учнів? Майор Л.П.

12.Чи потрібно перереєструвати установчі документи при переході до складу ОТГ? Нижнє Болотне. Роман Марія Степанівна – керівник літературного музею Ю. Станинця «Червона йонотаночка», педагог-організатор. **Непотрібно**

13. Роль музею у створення освітньої програми закладу або як відобразити діяльність шкільного музею у освітній програмі закладу – Половка Наталія Михайлівна. Нижнє Болотне. Директор, учитель української мови та літератури, зарубіжної літератури Нижньоболотнянської гімназії

14.Робота музею в ТГ. Беца Василь Васильович Руськомокрянська гімназія, вчитель, Усть-Чорнянська ТГ. **Є в програмі семінару**

15."Формування національної свідомості особистості через організацію роботи шкільних музеїв".

Шішоло Юрій Юрійович Королівська загальноосвітня школа І - III ступенів

№2, вчитель

МАТЕРІАЛИ ПРО СЬОГОДНІШНІЙ СЕМІНАР ТА ІНФОРМАЦІЮ ПРО ДІЯЛЬНІСТЬ МУЗЕЇВ ПРИ ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ ОБЛАСТІ, НЕОБХІДНУ ЛУТЕРАТУРУ І НОРМАТИВНУ ДОКУМЕНТАЦІЮ ВИ МОЖЕТЕ ЗНАЙТИ НА САЙТІ ЗЦТКЕСУМ, ЯКИЙ НАВЕДЕНИЙ У ЛИСТІ-ЗАПРОШЕННІ НА СЕМІНАР

9. Підведення підсумків семінару